

ΣΗΑΓΑ ΤΟΠΟΛΑ

(ΠΡΟΖΑ)

КЕРВАНДЖИЯ

Виктория Енрико Георгиева

*Мама Стояна уговаряше:
— Я стани, стани, сину Стоене.
че колата ти натоварени,
биволите ти у плет вързани,
със уста реват, със крака дерат,
със крака дерат черната земи,
със рога бият вити плетища.
Дружината ти вече тръгнаха.
Три пъти, синко, хабер проваждат
да върви Стоян млад керванджия,
млад керванджия, керванбашия!*

*Стоян си впрегна биволе,
майкя Стояна изпраща
и на порти му думаше:
— Стояне, сине Стояне,
Стояне, чедо мамино,
със здраве, сине, да идеш
у Стамбол града голема;
да идеш, синко, да дойдеш,
та да те, сине, ожена
с убава Рада Попова -
по двор и да ми пошеташ
със млада булка под було.
(откъси от варианти на народната песен за Стоян
Керванджия)*

Октомври, 1736г., село до Русчук

Октомврийският вятър въртеше във всевъзможни посоки откъснатите обагрени листа на дърветата. Есента отдавна бе постлала на земята килима, по който да мине приближаващата зима. Загърнати плътно в дебели-те си върхни дрехи и хванати за ръце, в корията се разхождаха Марица и Христо. Вятърът разрошваше косите им и това ги забавляваше. Смееха се и се радваха като деца на играта на есента. Седнаха в шумата и опряха гърбове о дебелия ствол на широколистно дърво. Христо се пресегна, взе едно листо от земята и го накъса, а запази само гръжката. От нея направи кръгче като халка. Обърна се към любимата, намести се и коленичи пред нея.

— С този пръстен ти се вричам във вярност и вечна любов! Ще станеш ли моя жена, Марице?

— Да, да, да! - момичето извика радостно.

Любимият ѝ винаги намираше с какво да я изненада, забавлява или разсмее. Тя хвана леко ушите му и започна да върти главата му на две страни. Той започна да повтаря като повредена машина:

— Мо-я, мо-я, мо-я, мо-я, мо-я!

И двамата избухнаха в смях. Три години вече, откакто се любеха. Тя бе на 17, той на 22. Тя - дъщеря на чорбаджи Мицо, той - работник на баща ѝ, негов главен керванджия. Тя - богата и желана от всички бежари в селото, той - наемник, честен и трудолюбив. Повечето време от годината беше по пътищата, та затова никоя мома не успяваше да задържи дълго очите си върху него, та да може да го залюби. По седенки и сборове Христо ходеше в два случая, при две условия - ако не е на път и ако Марица ще е там. И на хоро се хващаше, само ако е за нейната ръка.

Остана сирак на 12. През едно знойно лято, по време на жътва, както неумолимо печеше слънцето и изгаряше вратовете и ръцете на жътварите, така изневиделица черни облаци го закриха, дошли незнайно откъде. Свет-

кавици една след друга раздираха на две небето. И тогава мълния уби родителите му, тичащи към близката колиба на Спас Кундурджията, където да се скрият. Мъжът вече ги бе видял през прозорчето на постройката и застана на вратата да ги посрещне. Не можаха да прекрачат прага. Паднаха на няколко метра от колибата. Пушек се вдигаше от обгорените им тела, които гъждът се опитваше да угаси. После Спас трудно намери думи, с които да съобщи на детето тъжната новина. Жал изпълваше сърцето му към осиротялото момче. Взе го да живее при него, защото и той отдавна бе останал самичък в живота, след като булката му ненадейно се спомина млада-млада. Кундурджията реши да направи и друго добро на дванадесетгодишното дете - научи го на занаят.

Христо бързо порасна и възмъжа. Работеха от сутрин до вечер в дюкяна със Спас и изкарваха толкова, колкото да преживяват. Но сиромашията ги душеше. По това време вече чорбаджи Мицо преуспяваше в търговията и се бе наредил сред първенците на селото. Добре му вървеше и реши да започне да праща стока и по пазарите в Цариград. Трябваше му кадърен и честен човек, който да носи на работа. Така се спря на сирака. Беше чул за него добри думи, а и сам имаше впечатление. Даде една кесия на Спас да го освободи от правенето на кундури. Майсторът се съгласи - Христо щеше да пътува, да види свят, а през останалото време да си е вкъщи и да продължават да се трудят рамо до рамо. Така младежът стана керванджия. Превозваше чорбаджииската стока - ориз, лой, тютюн, кожи, мед, масло, вълна, восък, коприна.

Оризът се взимаше от Филипополска област и се разпространяваше из цялата Османска империя на цена 35-36 пари кило от 10 оки. Лойта събираха от селата в околията на Русчук. Продаваше се за 8-9 пари оката и най-големи количества отиваха в Одрин, Родосто и Цариград. Тютюн с различна степен на качество се събираше

от Йенидженско, Кумарлу и Кирджали. Струваше между 8 и 12 пари, до 1 пиастър оката. Кожите се изнасяха в огромни количества. Биволските тежаха между 18 и 70 оки и се даваха за от 2 до 13 пиастра. На волските цената беше между 1 и половина и 3 и половина пиастра, и тежаха по 12-25 оки. Най-хубавият мед идваше от околностите на Ямболи и се продаваше за 7-8 пари. Отиваше директно в Цариград и дори изнасянето му от града бе забранено. Много трудно някой можеше да го транспортира до други райони на Черноморието. Покрай Дунава се събираше масло в големи количества и се возеше към султанския град на цена от 13-14 пари. Вълна се събираше от всички български земи - къдрава и плоска. Най-търсена беше тази от Никопол. Къдравата, понеже беше по-тънка, беше и по-скъпа - 8-10 пари оката, а правата се даваше за 5-6 пари. Вълните от северните български земи заминаваха за Германия и Венецианската република, а стоката от южните краища пътуваше за Цариград. Великоленият по качество жълт восък се събираше от много места: Русчук, Систов, Тернови, Плевна, Ямболи, Загора, Базарджик... и се продаваше чист, без фира, за 38-42 пари оката. Коприната изобилстваше и се беше превърнала в значително търговско перо, като се има предвид, че по същото време в Одрин съществуваша близо 300 работилници за точене на коприна.

През тая 1736-та година в Русчук 180 грама хляб или 115 грама симид се продаваше за 1 акче, една ока чист мед струваше 17-20 акчета, маслото 40-50 акчета, сиренето 12 акчета, пастърмата 9, измирският сапун 36. Каквато стока можеше да се събере от Русчук и региона - взимаше се и се товареше на колите. Другата тръгваше от различни краища, превозваше се до Ямболи и оттам я поемаше Христо. Целият керван бе дълъг и богат. Всичко беше с високо качество и бързо се разпродаваше по пазарите. Мицо се замогна още повече и скоро нае склад в

Цариград. Христо отиваше с пълни коли и се връщаше с пълни кесии. Опроверга доверието на чорбаджията. До акче отчиташе всичко и после получаваше своята плата. Само едно не му харесваше на стария – погледите между гъщеря му и керванджията. Комшии му бяха казали, че двамата си приказват сладко-сладко по седенките и така изграят хоро, сякаш им е сватбено. Не му се нравеше това на Мицо и намекна веднъж на Марица за това, но тя като че ли въобще не го разбра или пък си даде вид, че не разбира. Той не беше сигурен. С Христо не искаше да говори директно, по мъжки, читав беше и му вършеше много работа. Ако откажеше да превозва повече, това щеше да навреди на алъш вериша и да се чуди после къде да намери друг почтен керванджия, когото да наеме.

Така минаваха годините. Утре Христо пак тръгваше на път и сега влюбените ползваха възможността да се порадват един на друг в есенната кория, необезпокоявани от никого. Щяха да се видят отново чак около Божик.

— Слушай, Марице, моя път вече съм решил! Щом се върна, веднага ще те поискам от баща ти. Той достатъчно добре ме е опознал и ще склони, аз вярвам. Загеллил съм пари и съм намислил напролет да почна градеж на наша къща. Искам да те преведа през прага ѝ като моя невеста! Какво ще кажеш?

— Какво друго да кажа, Христо, освен че съм много щастлива?! Сега пак ще броя дните, докато си дойдеш. Но този път с друг трепет в сърцето – че като се върнеш, ще ме поискаш. Докато те чакам, ще си стъкмя чеза. Много те обичам, нали знаеш?!

— Знам, мило либе. За мене ти си пътеводна светлина, когато съм с кервана. Твоето лице е винаги пред мен и ме връща у дома.

Марица се хвърли към него и започна да обсипва лицето му с целувки. Той я прегърна през кръста и леко я положи да легне върху килима от есенни листа.

На другия ден бе неделя и баща, и дъщеря си бяха у дома. Мицо беше малко странен, някак припрян. Ходеше от единия до другия край на одаята и току поглеждаше през прозореца, от който се виждаше сокакът. Това не убягна на Марица, която стоеше на ниско трикрако столче пред огнището и везаше риза, тананикайки си някаква мелодия. Баща ѝ отиде до кухнята, изсумтя нещо на слугинята и се върна обратно. Загледа се в работата на дъщеря си, но не каза нищо. Седна на миндера отсреща, запали чибукта си и запуши.

Мина така някакво време и на портата се почука силно. Чорбаджията подскочи от мястото си и с бързи крачки се втурна навън. Марица остави настрана ризата върху таблата с конци на пода и стана да погледне какво се случва. През прозореца видя баща ѝ да провожда през портата Сотир, синът на чорбаджи Кольо Куюмджията, и цялото му домочадие от десетина човека. Какво правеха всички тези хора тук? И то в неделя по обяд! Сотир държеше в ръце китка.

След минута неочакваните гости влязоха в одаята и се настаниха на местата по миндерите, които домакинът им посочи. Сам той изтърча в кухнята и след секунди се върна и седна на своето място. Направи жест с ръка на нищо неразбиращата от всичко ставащо Марица да върви в кухнята. Момичето се върна от там с голям поднос с кафета, които слугинята бе сварила. Протегна таблата към всеки един от гостите по старшинство. Сотир забави взимането на своята чашка и я изгледа продължително. Тя все още не разбираше нищо. Остави подноса на масичката пред себе си и седна до баща си, поглеждайки го въпросително.

Чорбаджи Кольо се прокашля и заговори:

— Е, чорбаджи Мицо, няма да губя времето на всички ни в празни приказки, ти знаеш защо сме дошли цялото се-

мейство тука. Искаме гъщеря ти Марица за жена на нашия Сотир. Харесваме я много, подхожда ни, и тя е от чорбаджийско коляно като него. Е, какво ще кажеш, даваш ли я?

Марица гледаше отстрани негоумяващо. Вцепени се. Как им хрумна това? Та тя не изпитваше нищо към Сотир! Познаваха се от деца покрай бащите си, но за всичките тези години бяха разменили едва няколко гуми помежду си. Че кога и как се е влюбил в нея, та тя не е разбрала?! Опита се да каже нещо на Кольо, но баща ѝ я изпревари:

— Разбира се, че я давам, чорбаджи! Голям ихтибар ми правиш, знаем се отколе с теб и домочадието ти! Подостоен от твоя момък за моята мома няма ни в село, ни в Русчук, ни в цялата околия! Двамата са си лика-прилика! - Мицо се усмихна доволно и допълни: - А и така ще обединим сили в търговията, ще се разраснем още повече!

— Искан ли питане?! - отвърна бъдещият сват, който имаше връзки по цариградските пазари и дори се бе срещал преди година-две с някои от пашите на Султана. Бракът между двамата бе изгоден за търговията на бащите. Особено за Мицо - той искаше още повече да богатеет и да големее.

Сотир стана от мястото си и отиде до Марица. Поднесе ѝ китката, която стискаше с изпотена длан. Тя не го погледна, но я прие мълчаливо и веднага я остави на масичката пред себе си. Осъзна, че зад гърба ѝ някой с някого е говорил, някой с някого се е спазарил за хубава стока. Някой. Баща ѝ!

Слугинята донесе поднос с лакомства и почерпи гостите. Сотир набуца в устата си наведнъж две-три парчета локум, което възмути Марица. Той не продума през цялото време, нито пък някой от домашните му. Гледаше втренчено баща си. Само главата на семейството имаше гумата и можеше да води разговор. Чорбаджи Кольо се тупна по коленете, след което плесна с ръце, изправи се и рече:

— Е, значи се разбрахме! Много се радвам! Наближават постите за Божик, така че няма какво да протакаме - другата неделя правим сватбата у нас! Ние така или иначе сме почти напълно готови. Ти, Мицо, кажи утре на роднините ти, че да дойдат хората. Ще се леят вино и ракия и музика ще звучи! Ей, децата си женим!

— Така, така, чорбаджи, още утре ще пратя хабер на всички!

— Ние ще тръгваме вече, да не се заседяваме, неделя е все пак. Трябва да остане и време за почивка.

Даде знак с ръка и семейството му машинално стана от миндерите. Всички се упътиха към вратата. Само Сотир забави крачка и на излизане се усмихна на Марица. Тя не му отвърна със същото. Лицето ѝ остана безизразно. Когато гостите си тръгнаха и баща ѝ затвори портата след тях и се върна в одаята, тя го нападна разгневена:

— Какво значи всичко това, татко? Защо не си ми казал нищо?

— Щях да ти кажа, ама не остана време. Ние със сватата помежду си отдавна се бяхме разбрали.

— Не остана време?! Време да кажеш на дъщеря си, че си я спазарил като стока! Не мога да повярвам! Та ти дори не ме попита!

— Какво имам да те питам?! Жена не се пита за нищо! Мъжът решава и туй то!

— Няма да се омъжа за Сотир, аз обичам Христо!

— Не можеш да обичаш Христо! Той е керванджия, наемник! Не ти приляга! А Сотир е чорбаджийски син! Не ми харесва твоят взимане-даване със сиромаха! От Кольо имам полза за търговията, от връзките, които има. Ще натрупам още по-голяма печалба. А утре-вдругиден всичко ще остане за Сотир, ще остане за теб! Ние с баща му вече остаряхме.

— Значи ти ме прогаде, татко, за да си на печалба!

Марица се разплака силно, изблъска баща си в гърдите и избяга по стълбите към втория кат на къщата, където бе нейната одая. Плака неутешимо до вечерта, докато от умора не заспа. А вятърът навън продължаваше да фучи. Октомврийското небе изля студен дъжд, който забарабани по покриви и прозорци, и удави във вода цялото село, потънало в мълчание в неделната вечер.

Подир една неделя

Цяла седмица Мицо сияеше и разказваше на всеки клиент в дюкяна за каква радост се готви. Още в понеделник проведоха хабер до роднините си по градове и села, и се очакваше до петък всички да пристигнат. Марица два дни не излезе от стаята си, отказваше и да се храни. Слугинята занасяше и отнасяше пълни подноси. „Колко ли още ще продължи това?“ – мислеше си възрастната Нонка. „Горкото момиче! Що ли може да стори срещу бащина воля?“ И цъкаше с език.

На третия ден спазарената невеста реши да излезе. Отиде в турската махала, в дома на старата знахарка Неслихан, и дълго се бави там. Когато се върна вкъщи, извади от пазвата си някакво шишенце и го скри в раклата до леглото си. После слезе да вечеря с баща си и той реши, че щом е започнала да се храни, значи вече няма за какво да се кахъри. Примирила се и е осъзнала, че от женски капризи полза няма. Той потри доволно ръце и се храни с огромен апетит, гледайки я насреща си. Скоро щеше да се сроди с друг големец и парите щяха да потекат като река. Всичко вървеше по план. Изчака търпеливо Христо да тръгне със стоката и това му даваше спокойствие – керванджията нямаше как да попречи, защото нищо не знаеше.

В неделя след венчавката в храма сватбарите гуляеха в огромния двор на чорбаджи Кольовата къща. Времето се бе случило топло и меко, нямаше и помен от дъждовете и вятъра от предишните дни. Слънцето грееше и

правеше есента още по-красива. Широк лъч огряваше хубаво, но тъжно лице. Това на Марица. Единствена умълчана и унила сред десетките усмихващи се. Срещу нея на две страни на дълги маси седяха гостите и вдигаха наздравица след наздравица. Оркестърът гърмеше, хора се виеха. Младоженецът приемаше поздравления от всички страни и току поглеждаше със задоволство към невестата си. Хубава бе много и довечера най-сетне щеше да бъде негова. Марица бе великолепна в сватбената рокля на покойната си майка. Милата ѝ майчица, смирена и добра като светица, си отиде от този свят от коварна болест. Момиченцето бе невръстно, но в паметта му остана непокътнат споменът за благото лице и нежните ръце. „Ех, мила майчице, дали ме виждаш отгоре? Станах невеста по волята на баща ми, а сърцето ми люби Христото! Помогни ми, майчице, да се събера с любимия си!“

Кольо и Мицо се бяха презърнали през рамо и пееха, докато музикантите свиреха. От време на време спираха, за да подканят гостите да си взимат от софрата. Толкова ядене се изяде и толкова пиене се изпи, колкото в някои къщи свършваше за цял месец.

Вечерта тържеството приключи и народът се разотиде подпийнал и развеселен по домовете си. Сотир въведе Марица в приготвената за тях одая. Младоженецът посегна към булката си, погали я по едната страна, после и по другата. Заигра се с косата ѝ. Хвана невестата си през кръста и я повали върху постелята. Тя обаче реши да се извърти, да го обърне по гръб и започна да го гали. Милваше го не като жена, а като майка, която гали рожбата си. Той се отпусна. Усмихна се доволно. Много ракия и вино бе изпил, пирувайки на сватбата си. Затвори очи. Тя продължи да го гали. Скоро той се унесе в сън. Бе пропуснал да види как, докато играеше на хорото, тя изсипа в чашата му течността от шишенцето, което

бе взела от старата Неслихан. Отварата подейства. Той се обърна на една страна и заспа дълбоко. Марица изчака няколко минути. Побутна го леко с ръка. Той в просъница изръмжа нещо, обърна се на другата страна и продължи да спи. Невестата изхлузи набързо сватбената рокля и я остави на постелята до жениха. В единия ъгъл на одаята имаше предварително подготвен кат грехи за утрешния ден, когато на гости щяха да се събират сватове и да се спазва традицията да се провери чаршафът от първата брачна нощ. Нямаше никой да пие блага ракия. Щяха да си останат с изпитата ракия от сватбената гощавка. Марица остана честна. Остана вярна на първото си либе. Христо! Къде ли е той сега? Дали пратеникът го бе догонил да му съобщи какво се случва тук? Че я омъжват? Че я отделят от него? Дали е стигнал Цариград? Можеше ли да бъде открит по пазарищата? Или е още на път? Или спрял да ношува в някоя странноприемница? Тя бе измислила всичко, само вестоносецът да стигнеше навреме! Тихо се облече и се наметна с ямурлука. Никой не трябваше да разбере, че мъжката връхна греха крие под себе си тяло на жена. Скътала беше предварително вързопче с хляб и сирене и манерка с вода. Бързо го измисли този план и също толкова бързо трябваше да действа. Бягство, само бягство я спасяваше! Открехна леко вратата на одаята. Навсякъде в големия дом цареше тишина. Цялото домочадие отдавна бе приспано от каните с вино и ракия, които се изпиха. Сватбарите спяха блажено. Найличната и желана мома в село бе станала тяхна снаха. След такова голямо събитие се спи спокойно и дълбоко. С бързи стъпки Марица мина по коридора и слезе на долния кат. Мина през голямата одая. Жарта в огнището изтляваше. Напусна дома. Спря се за миг до портата. Знаеше, че прекрачи ли прага ѝ, връщаше назад нямаше. Образът на баща ѝ мина пред очите ѝ, но този на Христо веднага

го измести. Натисна рязко гръжката, отвори портата и се озова на улицата.

Нощта бе безветрена, но студена. Загърна се поплътно с ямурлука, нахлуни качулката и тръгна по сокака нагоре. Една пъргава сянка в нощта. Пълната луна ѝ светеше по пътя. В горния край на улицата я чакаше Иляз, авер на Христо още от детска възраст. Бяха и ортаци. Мъжът събираше стока за Мицо от околията. Марица знаеше, че само нему може да се довери. Така ѝ бе казал и Христо – когато го няма, при нужда да търси другаря му. Иляз живееше в турската махала, недалеч от дома на старата Неслихан. И когато Марица отиде при нея да си купи отвара, на връщане мина и през Илязовата къща. Примоли му се тозчас да тръгне по пътя на кервана и да уведоми любимия ѝ. Да му каже да спре и да я чака, че тя ще избяга и ще отиде при него. Иляз бе изпълнил всичко. Смъртно уморен препускаше на коня, но настигна кервана. После се върна обратно в село. Сега чакаше Марица на уговореното място. Но не бе сам. Тя съзря отдалече още един силует на мъж, който стоеше до коня на Иляз. Когато се приближи, разпозна Спас Кундурджията. Възрастният мъж държеше в ръцете си две кесии. Заговори пръв:

— Добър вечер, Марице! Аз знам всичко, Иляз ми обади. Разтревожен съм, но и щастлив. Ето тези пари тук Христо ги събираше да вдигне дом и да се задомите. В наше село това няма да стане, но другаде по света – да. – Той ѝ подаде кесииите.

— Благодаря ти, чичо Спасе! Аз ще му ги предам. – тя се усмихна.

— Чего, аз ви давам благословията си! Сигур старите ми очи никога повече няма да ви зърнат, но животът е пред вас, важно е вие да сте щастливи! Най-красивото на този свят е любовта! Целуни го моя Христо по челото. Ей, Богу, като роден син ми е! В сетния ми час устните

ми неговото име ще шепнат. Господ реши при мен да го прати и да ми стане син. Каквото можах за него, направих го. – очите му се навлажниха.

Марица го погали по ръката.

— Ти си добър човек, чичо Спасе! Ти го отгледа, ти му беше два пъти баща! Ще предам гумите ти на Христо, но той много ще страда за тебе.

— Няма за какво, дъще! Тя, моята, е вече излята. Върви напред и не се обръщай! Баща ти сигур цяло село ще обърне да те търси, ама нейсе.

— Не мога да мисля за него! Баща ми ме спазари като стока! – тя сведе очи, в които личеше силно разочарование.

Иляз се намеси:

— Трябва да тръгваме! Ще ползваме нощта, преди някой да се е пробудил у Сотирови и да те потърси. А у Мицо като разбере, ще прати хора подир теб.

Марица се доближи до Спас, наведе се, пое дясната му ръка в шепи и я целуна. Той допря устни до челото ѝ, след което я благослови. Прегърнаха се. Иляз ѝ помогна да се качи зад него на коня. Тя обгърна кръста му с ръце и той сръчка животното. Копитата затрополиха по калдъръма. Спас гледаше след тях чак докато не изчезнаха от погледа му. Прекръсти се. После се обърна и пое към дома си.

Иляз и Марица пренукаха цяла нощ. Спряха само веднъж, за да напоят коня, а те да се подкрепят с някой залък. Цял ден прекосяваха есенните пътища. Вечерта стигнаха до една странноприемница. Ханджията ги посрещна на вратата. Беше възрастен червендалест мъж. Отнесе се вежливо. Посочи им най-близката до огнището маса. Когато ги настани, Марица забеляза, че имаше недоядена храна в голяма чиния и кана с вино до почти пълна чаша. Или някой не беше довършил вечерята си, или не беше отсервирано. Всички други маси бяха заети. Странноприемницата бе пълна с пътници, които търсеха де да

пренощуват, преди да продължат по пътя си за там, накъдето са се упътили. Ханджията донесе две порции печено месо, кана вино с две чаши, два комата от сутрешния хляб, който жена му бе приготвила. Иляз и Марица се отпуснаха от топлината на близкия огън и започнаха да се хранят. По някое време чорбаджийската дъщеря чу стъпки зад гърба си. Усети, че някой я доближава. Обърна се и срещна любимите очи. Христо се усмихваше. Марица се хвърли в обятията му.

— Бях тръгнала към тебе, мило либе, но не очаквах да те видя тук! Миналата нощ не сме спали, но тази вечер трябваше да пренощуваме някъде.

— Аз пък очаквах тук да ви заваря, затова и дойдох да чакам. Станах, за да си нагледам коня и да го нахраня. Бях предупредил ханджията, ако дойдат мъж и млада жена, към моята маса да ги упъти. В тази странноприемница нощуват всички, тръгнали за Цариград. Следващата е на ден и половина път, така че тук е задължителна спирка.

— Избягах, либе! От баща ми, от Сотир, от село! За мен ти си по-важен от всичко и всички!

Тя го загледа с навлажнени очи. Той я целуна нежно, погали косата ѝ и каза:

— Искам да удържа на гумата си и да постъпя честно с баща ти, както винаги е било. Керванът ще стигне до Цариград. Парите от продадената стока ще му предадат останалите мъже. Аз имам вече много познати в града и бързо ще намеря работа. Път назад няма. Никога няма да можем да се върнем обратно. Само за един човек сърцето ми се изпълва с жал. – той замълча и сведе поглед.

— Чичо Спас ти дава благословията си. Ще е щастлив, че ти си щастлив. Изпраца ти и всички пари, които си спечелил с труда си. Прибрах ги във вързона ми, вземи ги. – опита да го утеша Марица.

Очите на Христо се напълниха и за да не заплаче, разтърси глава, прочисти гърлото си и заговори на Иляз:

— Ти си верен другар, помогна ми много! Колко километра напред-назад по пътищата мина, за да ме предупредиш, а после и да доведеш Марица тук! Не знам как бих могъл да ти се отплатя! Това сега е само малка благодарност за стореното. — извади от пояса си малка кесия, сложи я на дървената маса и с два пръста я побутна към мъжа.

Иляз кимна и на свой ред отвърна:

— От много години се знаем с тебе. Помагали сме си неведнъж. Рамо до рамо сме работили и сме посрещали трудностите в живота. Решил съм да не се връщам в село. Мицо и Кольо ще узнаят, че съм замесен в заговора и бял ден няма да видя. Можеш да ми се отплатиш, ако склониш да подхванем търговия в Цариград и да бъдем ортаци. Ще изкупуваме стоката от българите още в Одрин и после ще я препродаваме в престолния град. Какво ще кажеш?

На устните на Христо се изписа широка усмивка:

— Съгласен съм, разбира се! Най-добре се работи с верен човек!

Двамата си стиснаха ръцете. Вдигнаха наздравица и отпиха голяма глътка вино. Христо погледна нежно към Марица, след това върна погледа си обратно към Иляз:

— Кум си търся. Какво ще кажеш?

Аверите станаха от местата си и силно се презърнаха. Някой от съседна маса се провикна:

— Редно е да пием по едно за младоженците!

Репликата бе последвана от бурни одобрителни възгласи. Христо се обърна към ханджията:

— Кръчмарю, дай по кана вино на всяка маса! Тая вечер правя годеж!

Обърна се към Марица, наведе се и я целуна нежно по устните. Настана неочаквано оживление, обикновената делнична вечер се превърна в празник. Мицовата дъщеря и кундурджийският син се радваха един на друг. Кумът поведе хоро. Утре заран керванът щеше да затрополи по пътищата към Цариград, натоварен с любов.